

**CALUL ÎN POEZIA MAGICĂ.
DIN RĂSPUNSURILE LA CHESTIONARUL I
AL MUZEULUI LIMBII ROMÂNE**

Prezentul studiu are în vedere primul din cele opt chestionare lansate de Muzeul Limbii Române (*Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbii române*, I. Calul, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1922), primul institut de cercetare, înființat în anul 1919 pe lângă Facultatea de Litere și Filosofie a Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj-Napoca. Acest demers al anchetelor indirecte a presupus colectarea de material lingvistic de pe teritoriul României Mari prin trimiterea de chestionare către intelectualii din întreaga țară, având, inițial, scopul de a îmbogăți materialul lexical întrebuițat în vederea alcătuirii Dicționarului Academiei și de a obține informații preliminare în vederea realizării *Atlasului lingvistic român* (vezi Berindei 2018, 2019). Studiul nostru se înscrie într-o suită de lucrări care vizează recuperarea creației de factură populară redată de către corespondenții Muzeului în cadrul întrebării cu numărul 138: „Ce crede poporul despre cal? Ce rol are calul în colinde sau în vrăji și descântece?”. Am segmentat informația extrasă din răspunsurile membrilor corespondenți în categorii care au în vedere poezia magică, poezia populară, colindele și legendele, urmând ca prezentul „periplu” investigativ să fie dedicat primei categorii. Precizăm că termenul *poezie magică* este folosit în accepția lui Enea Hodoș, făcând referire la formulele magice rostite cu scopul de a reda „sănătatea, liniștea și mulțumirea” (Hodoș 1912, p. 3); pe lângă starea de bine a corpului, ele privesc căsătoria/câsnicia și sporul gospodăriei (Golopenția 2007, p. 43). Performanțele actelor magice se explică prin caracterul dublu al spiritualității umane: „pentru stăpânirea ei deplină [a sănătății], românul își are rugăciunile sale creștinești și pe cele ilicite, care cântăresc deopotrivă. Când se vede primejduit, cere sau ajutorul lui Dumnezeu, sau se roagă spre îndurare [...]. Când se vede însă singur, face și el ce poate, cu ajutorul cunoștințelor sale medicale” (Pamfile 1999, p. 18).

Pe lângă descântece și vrăji, care țin, în mod normal, de poezia magică, lucrarea noastră urmărește și rolul terapeutic al cabalinelor și prezența lor în vise și superstiții. Dacă descântecele sunt definite drept „versuri neregulate care se zic, se recitează ori, mai exact, se mormăie, și niciodată nu se cântă [...], care au în vedere a veni în ajutorul cuiva în caz de boală, de frică, de spaimă ori atunci când cineva dorește să dobândească plăcerea cu mijloace bune sau rele” (Hodoș 1912, p. 3), vraja este descrisă astfel: „Ceremonia săvârșită de o ființă care, în ochii poporului,

poate tot ce vrea și care, de obicei, stă în legături cu duhurile necurate, dar care știe să le stăpânească și să le poruncească” (*ibidem*, p. 5). Poezia magică merge dincolo de simplele formule orale prin „complexul magic” care însoțește ritualul: gesturi, mimică, întrebuițarea de substanțe sau obiecte specifice de către un agent magic. Dacă descântatul aparține magiei defensive, vrăjile și farmecele reprezintă o magie de tip ofensiv, iar credințele și superstițiile pot fi definite drept „elemente psihice cu conținut intelectual-afectiv, prin care se interzice sau se recomandă o anumită acțiune”, fiind mereu prezente în mentalitatea satului (Pavelescu 1998, p. 52, 85).

Ritualul magic este săvârșit de către o persoană specializată și competentă, un agent magic „nonmarcat [...] de sex feminin”, care, cel mai adesea, nu va dori să își divulge procedura pentru a nu „pricinui pierderea puterii magice [...] sau dispariția forței magice a descântecului” (Golopenția 2007, p. 34; 79). În unele caiete de anchetă ale chestionarului „Calul” se insistă asupra caracterului tainic și individual al formulelor magice rostite de către *babă* sau *vraci*, care *descântă*, *vrăjesc* sau *bolborosesc*, formule încadrate în zona tabuului, astfel că respondenții s-au lovit de scepticismul informatorilor: *Am întrebat pe mai multe babe, dar toate mi-au răspuns că nu le pot destăinui, că-și pierd puterea*¹ (361²); *Babele bătrâne nu prea vreau să spună astfel de lucruri, căci, dacă ar ști și alții, „atunci nu mai are putere vraciul”. Atât e vraci ceva, până e taină, îndată ce știu mulți, lumea s-a isprăvit, nu mai e vraci* (463); *Vrăjitoarea cu niciun preț nu-și trădează metoda și vorbele bolborosite (zise de ea) cu ocaziunea vrăjirei și descântecului* (542).

Dacă unii respondenți consideră descântecul niște practici inactuale (*vrăjile și descântecul în comună, de un timp încoace, aproape nu mai sunt cunoscute* – 337; *Locuitorii comunei noastre nu sunt superstițioși* – 508) sau primitive, conturându-se, indirect, o identitate autoexprimată, oglindită în descrierea localnicilor (*În partea locului, fiind locuitorii ceva mai deștepți și luminați, nu atribuie calului ceva putere supranaturală* – 523), alții neagă prezența calului în poezia magică (219) sau amintesc generic de rolul acestuia, fără a oferi detalii specifice (105, 313, 361, 374, 414/1). Din răspunsurile primite de Muzeu se poate contura o simbolică variată a calului, după cum observă chiar unii respondenți; astfel, el reprezintă puterea (5, 168, 168/1, 169), iuțimea (41/1, 254, 523; *Adesea se aude expresia „cal ca un înger”, unde lasă să se vadă iuțeala cu care fuge un cal* – 84; *acel cal e mai iute care are o proeminență cât pumnul pe gât sau piept (o umflătură cât un ou), zicând că acela e norocul lui la fugă* – 95; *în descântecul, ca și calul de iute să fugă și boala* – 102; *calul să identifice cu iuțeala, când e vorba de străbaterea distanțelor mari în vreme scurtă* – 199; *duce ca vântul și ca gândul legătura de dragoste la locul destinat anume* – 254; *pe care e tânăr și bine grijit îl poate mâna cât de mult și iute* – 318), credințioșia (*soțul ce nu a lăsat sau a ferit pe călăreț de*

¹ În redarea textelor, am făcut adaptări ale acestora la normele actuale, am renunțat la convențiile grafice și am îndepărtat unele erori de scriere ale expeditorilor.

² Din economie de spațiu, nu vom reda lista numerelor cartografice. Aceasta poate fi consultată în lucrarea lui Sever Pop (1929, p. 241–271).

rău – 58/1; *el e învingător, scapă din orișice primejdie* – 168; *dacă nu ar fi fost calul, atunci nu putea să fie cineva învingător în lupte* – 169; *calul are cel mai însemnat rol, ca cel mai sigur apărător și îndreptător* – 318; *Unele descântece despre mândruța la care am mers cu căluțul meu* – 386), neliniștea (274; *să nu se liniștească ca calul până nu va fi făcut pe placul cui vrăjește* – 251/1), ajutorul supranatural (168/1; *precum caii nazdraveni ajutau pe feți-frumoși, așa să le ajute și lor, de regulă sunt chemați tot cai ale acestor renumiți viteji* – 229/1; *caii năzdrăvani împlinesc dorința oricărui om care le cere ajutorul* – 516), facerea de minuni (433, 435; *Calul e privit ca o ființă cu putere magică, de aceea cu ajutorul lui s-au făcut minuni* – 6; *de multe ori e socotit ca posedând puteri supranaturale, putând să facă minuni* – 75; *calul să prefacă cu aripi și zboară prin văzduh, aducând pe spatele sale pe hoți din temniță, pe soldați din cătunie ori și de orice depărtare. Poate pătrunde prin ziduri, uși și orice loc ascuns și să poate face nevăzut, săvârșind astfel diferite minuni* – 432), norocul, fericirea și bucuria (515) sau prezența peșitorilor (*În descântece înseamnă peșitor* – 414).

Calul mai este asociat cu duhurile necurate, în calitate de instrument al „vinovatului magic” (Golopenția 2007, p. 62): *e tămâia dracului* (226/2); *calul e considerat de unele dracului (animalul dracului), de aceea e credința în popor că calul e animal necurat (spurcat)* (277); *Dacă un cal e deochiat, femeile care știu descânta îi descântă. În vrăji e vorba despre calul dracului* (321); *dracu umblă călare pe cal* (408); *necuratul sau dracul umblă noaptea pe cal alb și cu potcoave roșii și că din picioarele calului cel necurat scapără foc când merge* (540); alteori, calul apare chiar ca ipostază încarnată a spiritelor rele: *Poporul crede că dracul să arată în formă de om cu copite de cal sau în formă de cal cu cap de om; să și zice „calu-i cu dracu”* (232/3); *de cal să apropie dracu și să face cal, dar bou, vacă, oaie dracu nu se poate face* (266); *dracul să arată cu copite de cal* (403); *Despre cal poporul de aici crede că diavolul ar fi având picioarele lui cu copită* (407); *Calul, de la genunchi în jos, e drac. Dracul are copite de cal* (413); *diavolul, când se întrupează, picioarele totdeauna se termină în copită de cal* (415, 415/1); *dracul să prefacă în cal* (430); *dracu [...] să prefacă în cal* (408); *Când vei vedea om cu picioare de cal să știi să-ți faci cruce, că e necuratul* (437); *poporul crede despre cal că ar fi drac – picioarele de la genunchi în jos ar fi a dracului* (458); *Poporul numai prin copită de cal închipuiește pe dracul* (487). Paradoxal, calul este alteori prezentat în opoziție cu diavolul, prin referirea cromatică: *Dracul fuge de calul alb. În armăsarul negru sau calul negru nu poate să intre drac* (59). Tot din lumea supranaturală, dar, de data aceasta, din cea a ființelor mitologice este preluată imaginea zmeului, prin sugerarea efectului dăunător: *are rol de zmeu* (266, 483). Alți respondenți nu precizează cu exactitate natura miraculoasă a animalului: *ar fi fâptura dracului. În vrăji și descântece să crede că ar avea ceva putere supranaturală de a cotropi, de a dripăli³ sau de a călca în picioare* (458/1). Sunt aduse în discuție

³ Vezi DA, s.v.: ‘(Prin Transilv.; complementul indică pământul, iarba) A călca în picioare, a bătători, a strivi’.

și aspecte mai puțin simbolice sau magice, care se înscriu în sfera obiceiurilor specifice cabalinelor (*Calul în picioare doarme* – 509/1) sau care se caracterizează printr-o abordare care stârnește râsul (*Când calul nu mănâncă (paște), poporul spune că duhănește (fumează)* – 218).

Am identificat, în caietele de anchetă, o serie de formule magice care funcționează după principiul analogiei, cum este, de pildă, structura *să rămâie curat, luminat*, care îmbracă „straiele” unei porunci-urare și care apare reiterativ în descântece – după cum notează, de pildă, și Tudor Pamfile (1999, p. 43–61): *să rămâie curat, luminat, cum Dumnezeu l-a lăsat / ca argintul strecurat / ca din cer picat / cum maică-sa l-a făcut / ca soarele pe senin luminat / ca fața lui Hristos seninat*:

*Iar Ion să rămâie curat,
Luminat,
Ca o căpățână de cal uscat (60).*

Prezența capului de cal în structura comparativă de mai sus nu este întâmplătoare, acesta îndeplinind rolul unui talisman (Pamfile 1999, p. 18) care „apără de boli, de alte rele și, în plus, aduce norocul în casă”, motiv pentru care, în anumite locuri din țară, era „pus de pază la intrarea în casă, pe acoperiș, la lavițele de lângă sobe”, existând credința în puterea sa binefăcătoare și fiind astfel plasat în planul magiei apotropaice (Antonescu 2009/2016, p. 97–98).

Formula reiterativă în discuție apare și în alte *trei descântece de deochi* redată în caietul cu numărul 122; se regăsesc aici elementul vegetal (salcia mutată din locul său de origine), cel animal (pasărea în zbor), cele patru elemente primordiale (apa, focul, aerul – cerul, pământul – piatra), precum și identificarea detaliată și reiterativă a părților corpului în scop terapeutic:

*Subt o salce răsădită
Șăde-o fată-mpodobită;
Din cel de apă stânge
Pre cel de foc
Și cel de foc stânge
Pre cel de apă.
Așa să să stângă și să răsfrângă
Ăiu cari o diochet pe murgu,
Să rămâie murgu curat
Și luminat
Ca Dumnezău ce l-o lăsat (122).*

*De pocitură, de strigare,
De deștiul cel mare în greul capului,
În fața obrazului, din belciugii ochiului,
Din auzul urechilor,
Din inimă, de subt inimă,
Din rărunchi, de subt rărunchi,
Din toate încheieturile
Să rămâi, Vasca (nume de cal),*

*Curat, luminat ca mă-sa ce l-o născut
 Și Dumnezeu ce l-o lăsat (122).
 Păsărică albă, dalbă,
 Cer sub cer zburată,
 Pe piatră picată,
 Piatra o crăpat,
 Ceriul s-o luminat.
 Așa să crape și răscrape ochiul
 Ce l-o diochet pe murgu,
 Să rămâie murgul curat,
 Luminat,
 Ca mă-sa ce l-o făcut,
 Ca Dumnezeu ce l-o lăsat (122).*

Un alt motiv identificat în textele magice este acela al *cailor/calului sfântului Toader* (546/1, 551), probabil, cu referire la *sântoaderi*, ființele asemănătoare centaurilor, a căror prezență este explicată prin faptul că sfântul este considerat „patronul și divinitatea tutelară a cailor” (Antonescu 2009/2016, p. 96). În unele caiete de anchetă, cabalinele sunt puse în conexiune cu ritualul de îngrijire a podoabei capilare, practicat în special de către fete și flăcăi înainte de răsăritul soarelui, în prima sâmbătă din Postul Mare, când este prăznuit sfântul Teodor (*ibidem*, p. 99). Nerespectarea acestui ritual are drept consecință agresivitatea fizică a animalelor: *caii lui sf[ântul] Toader calcă pe cei ce nu se piaptănă* (532). Paradoxal, spălătul părului poate fi plasat și în zona interdicției: *Caii lui Sânt Toader, cu care se înfrică fetele și femeile cari cutează să se spele pe cap în prima sâmbătă a Postului Mare, se crede că vin acești cai și trag de cap pe cele ce nu cinstesc această zi* (546/2). Alteori sancțiunea nu are legătură cu preocuparea față de păr, ci cu ideea de deplasare și presupune o brutalitate gastronomică: *la sfântul Toader îmblă noaptea caili lui sf[ânt]tul Toader și atunci nu-i bine ca cineva să îmble noaptea pentru că-l mîncă caili sf[ânt]tului Toader* (22).

În consonanță cu aceste credințe, formula magică de mai jos se bazează pe principiul similarității, astfel că asemănătorul acționează asupra asemănătorului (*similia similibus curantur*) (Frazer 1980, p. 38), sugerându-se că părul fetelor ar trebui să crească precum coama cailor de sex feminin, deveniți simbol:

*Sf[inte] Toadere, dă cosițe fetelor
 Cât cozile iepelor (132).*

În alte descântece – redate, la rândul lor, doar fragmentar –, este prezent motivul recurent al tănărului călare, calul fiind „asociat cu feciorul și fecioria, semn al puterii și al prestigiului social (Antonescu 2009/2016, p. 95):

*Mă suii pe cal călare
 Și mersei spre soare-răsare (393).*

*Să vie călare pe cal,
 Mai mândru și mai frumos (209).*

Acest motiv al calului întrebuițat ca mijloc de transport este inserat, de obicei, în cadrul povestirii alegorice, element structural specific descântecelelor, care implică o acțiune simbolică realizată pe plan fictiv (Pavelescu 1998, p. 111). Dacă primul exemplu de mai sus, despre care respondentul chiar menționează că reprezintă un început tipic de descântec (*tot cam așa se încep* – 393), face, probabil, parte dintr-o povestire alegorică în legătură cu contractarea bolii care se dorește a fi tratată, cel de-al doilea se încadrează în categoria urării care indică înfrângerea bolii, dovadă fiind încălecarea, acțiune care presupune existența unor atribute cu valoare sporită. Același simbol al prestigiului social se regăsește și în următorul fragment de poezie magică, care mută însă acțiunea într-un alt plan, cel al fenomenelor meteorologice inoportune:

*Ceață, ceață negureață⁴,
Du-te mai de dimineață
De pe coama murgului,
Că mi-e murgu de furat
Și mândra de apucat (V/caiet sosit mai târziu).*

Faptul că descântecele „au o înrâurire mântuitoare asupra bolnavului” (Pamfile 1999, p. 18), urmărind, așadar, înfrângerea bolii, este sugestiv reprezentat în versurile unui descântec de orbalț⁵ redat în caietul 188, după cum indică respondentul: *În satul Straja, județul Rădăuți, am cules un descântec de orbalț (brâncă, răceală). În acest descântec e vorba și de cal. Dau un pasagiu din el.*

*S-o sânecat⁶,
S-o mânecat⁷
Sân George.
Duminecă demineată s-o sculat,
Cu apă albă s-o spălat,
Cu ștergariu alb s-o șters;
S-o dus în tinda albă,
Și-o luat funia albă.
O prins calul alb.
S-o dus în pădurea albă
Și-o prins căprioara albă.
Căprioara s-o zgăriet,
Nici nu s-o obrintit⁸,
Nici nu s-o cățălit⁹;*

⁴ (Pop.) Negură. ◇ Atribuind calitatea ca un adjectiv' (DLR, s.v.).

⁵ 1. (Înv. și pop.) Erizipel, brâncă. 2. (Reg.) Durere de cap, de urechi, de picioare' (DLR, s.v.).

⁶ Variantă a lui *sineca*: '(Pop.; în descântece) A se scula în zori (și a se închina)' (DLR, s.v. *sineca*).

⁷ '(Înv. și pop.) 1. A se scula dis-de-dimineată. 2. A porni dis-de-dimineată; a pleca în zori' (DLR, s.v.).

⁸ '(Înv. și pop.; despre bube, răni; p. ext. despre părți ale corpului) A se inflama (mai ales din cauza frigului), agravându-se' (DLR, s.v. *obrinti*).

⁹ Variantă a lui *a se cățeli*: '(Despre boli) A se înrăi, a se stârni din nou' (DA, s.v.).

Carnea ca pe câni s-o tămăduit.
Așa să se tămăduiască la (N[ume])
Orbalț săgetat,
Orbalț încrunțat etc. etc. (188).

Descântecul începe cu schema trezirii dis-de-dimineată, a spălării și a pornirii în călătorie cu scop tămăduitor, prezentă adesea în astfel de texte (vezi Pamfile 1999, p. 71; 95). Personajul amintit nu este altul decât Sfântul Gheorghe, prăznuit pe data de 23 aprilie, care, fiind ofițer în armata romană, este înfățișat în iconografie călare pe un cal alb. Se explică, astfel, pe de-o parte, legătura sfântului cu calul și, pe de altă parte, cu primăvara: „Calul are sub puterea sa perioada de primăvară și vară, vremea renașterii firii, a tinereții și a elementelor vitale; când Sfântul Gheorghe aleargă pe calul său în jurul pământului, iarba înverzește, pământul se deschide și primăvara vine; se poate spune că lumina și căldura se află sub zodia calului” (Antonescu 2009/2016, p. 97). Culoarea predominantă în descântec poate trimite la „calul solar” din colinde (Lazăr 2009, p. 30), dar și la cântecele ceremoniale de înmormântare, întrucât „albul este culoarea privilegiată a riturilor de trecere, care marchează mutațiile ființei, după schema clasică a oricărei inițieri: moarte și renaștere”; „dalbe sunt florile din refrenul colindelor, dalbă este și fata de măritat din colinde, dalbe sunt și visele, dalb este mândrul din cântecele lirice” (Antonescu 2009/2016, p. 98). În acest „scenariu magic” (Golopenția 2007, p. 77) își face din nou simțită prezența magia imitativă, homeopatică (vezi Frazer 1980, p. 38), iar repetiția unor cuvinte cu sens apropiat duce la o „expresivitate superlativă” (Golopenția 2007, p. 10). Partea finală, *orbalț săgetat, orbalț încrunțat*, îndeplinește funcția de exorcizare, de amenințare a bolii prin indicarea modalităților în care aceasta poate fi eradicată.

Am mai identificat, în corpusul studiat, un fragment¹⁰ de poezie magică aparținând „descântecelor de bubă” (Hodoș 1912, p. 48), în care se produce o „strigare” a bolii (Golopenția 2007, p. 98), calul fiind, de data aceasta, beneficiarul procedeuului terapeutic:

Calului i se descântă – de bubă – mai ales așa:
Bubă albă,
Bubă neagră,
Bubă ghizăvie¹¹ (roșie),
Bubă tutungie¹²,
Bubă de 99 de neamuri.
(Se descântă de 3 ori în balebă de cal și zeama i se dă s-o bea) (27).

Observăm, în versurile de mai sus, o înșiruire cromatică prin care se dorește cuprinderea unui spectru cât mai larg al afecțiunii tratate. Totodată, remarcăm prezența a două numere magice care indică fie varietatea bolii (99 de feluri), fie

¹⁰ O versiune extinsă a acestui descântec se poate consulta în colecția de descânțece a lui Tudor Pamfile (1999, p. 31).

¹¹ Variantă a lui *ghiviziu*, -e ‘Roșu închis; o nuanță de violet închis’ (DA, s.v.).

¹² ‘(Reg.) Tutuniu’ (DLR, s.v.).

modul de rostire a descântecului (prin repetarea de trei ori). După cum semnala Gh. Pavelescu (1998, p. 39), anumite numere se caracterizează prin „eficacitatea individuală” specifică, credință bine întipărită în mentalitatea popoarelor primitive. Tot despre tratarea unor afecțiuni la cabaline se amintește și în caietul 321, fără a se intra în detalii: *Dacă un cal e deochiat, femeile care știu descânta îi descântă.*

În caietul cu numărul 523 sunt descrise două descânțece, care nu sunt însă redată:

1. descântecul de „pocitură”, cu referire la „junghiuri prin cap sau prin alte părți ale trupului” (Hodoș 1912, p. 46): *În descântecul de „pocitură” se pomeniște de s[fân]tul Gheorghe cu calul năzdrăvan care zboară să ducă „pocitura” de la X. J. sau precum zboară s[fân]tul Ilie cu caii lui de foc, așa de iute să piară durerea din trupul lui N[ume].* Prin intermediul analogiei narative se face, așadar, din nou referire la zborul magic al Sfântului Gheorghe din noaptea de 23 aprilie, fiind menționată și figura iconică a unui alt sfânt despre care se spune în popor: „calul îl poartă pe Sântilie, care trăsnește cu biciul de foc diavolii” (Antonescu 2009/2016, p. 99). Aceste referiri la suspendarea legilor fizice ale spațiului și vitezei nu sunt întâmplătoare, întrucât au la bază același principiu al similarității despre care am mai pomenit: „similarul produce similarul” (Frazer 1980, p. 38);

2. descântecul de dragoste sau „pentru parte”, performat la dorința fetelor care caută măritișul, dar căroră le lipsesc peștorii (Hodoș 1912, p. 7): *în descânțelece de dragoste și în vrăji, când descântă vreo babă cu cusitor topit; dacă cusitorul topit vărsat în apă ia o formă asemănătoare de cal, atunci fata trebuie să pună sub perină trei peri din coama de pe frunte de la un cal sur sau murg și, dacă în noaptea aceea își va visa iubitul cu cal alb sau sur, poate trage nădejde de măritat în cășlegi, iar de-l va visa cu cal de culoare, negru sau altcum, n-are ce nădăjdui că se va mărita în grabă (523).* De data aceasta intră în joc o pleiadă a rolurilor cabalinei: prezența sa ca reprezentare, în calitate de siluetă a unei materii prime întrebuințate în practicile magice, ca instrumentar pentru performarea unui descântec și ca vis plin de semnificații. Atrage atenția funcția magică a timpului, noaptea văzută drept „cadru al acțiunilor magice” (Pavelescu 1998, p. 32), propice viselor și interpretărilor; cromatica este valorificată diferit, nuanțele deschise fiind interpretate ca semn al împlinirii dorinței, iar cele închise, ca semn al eșecului amoros. Predomină incertitudinea privind eficacitatea actului magic, recunoscută chiar de către agentul magic, care admite, indirect, existența unei forțe superioare ce poate împiedica împlinirea dorinței fetei.

Dacă formulele și gesturile magice aparțin categoriei *software*, tot de practicile magice țin și elementele *hardware*, adică obiectele și substanțele magice întrebuințate ca instrumentar (Golopenția 2007, p. 81), luate, în general, din toate cele trei regnuri și care sunt „uzuale, întotdeauna la îndemâna descântătorului” (Pavelescu 1998, p. 100). În caietele de anchetă se amintește de excrescențe sau secțiuni ale corpului mort al cabalinei, de părul din coamă și coadă (281, 520, 523, 542), uneori în acord cu numerologia (*Pentru vrăjit întrebuințează 7 fire de păr din coamă – 529*), de părți din copită (*așchii, cioplituri (bucăți din copită când îl curăță) – 542*) sau de copita întreagă (503, 504), de capul de cal mort (129, 197/1, 503, 504), de

materiile fecale (*balegă proaspătă de cal* – 542). Alteori sunt folosite accesorii pentru cai: frâul (197, 197/1), șaua (494), potcoava unui cal mort (281), potcoava găsită, amplasată în anumite puncte-cheie, locuri de trecere (*Potcoava găsită o vrăjește și o fixează pe pragul ușii – pe la cârciumi, prăvălii etc. – pentru ca să le umble câștigul cum umblă calul. Trebuie pusă însă pe intrate, adecă cum intră calul în grajd, altfel aduce pagubă, nu câștig* – 529), sau chiar corpuri exterioare cu care animalul vine în contact, după principiul contiguității spațiale (*La descân-tece se aruncă pravul de pe cal pe cel mânios* – 279).

Practicile magice se diferențiază prin funcțiile cu care sunt investite, fiind îndreptate asupra ființelor (ne)omenești sau asupra lucrurilor:

1. de purificare a individului, ca urmare a unei boli (523; *descântatul de ceas rău, când cineva e bolnav, are visuri rele și dureri* – 197/1; *cu unele părți ale lui, d[e] ex[emplu], cu părul, potcoava de pe cal mort și altele, se poate vrăji, aseme-nea, la descân-tece se pot folosi ca mijloace vindecătoare* – 281; *le vrăjește și descântă după felul morbului*¹³, *apoi așa le și aplică* – 542), instrumentarul cabalin fiind întrebuințat în cuprinsul exorcismului, ca destinație a bolii: *se zice [...] despre o boală să se ducă într-o căpățână de cal uscat* (60); alteori se au în vedere situa-țiile de neliniște: *Când cineva e spăriat, atunci îi descântă vrăjitoarele cu un frâu de la cal* (197) sau de mânie (279).

Calul poate fi util în tratarea unor boli ca alcoolismul (*Se crede că dacă s-a aprins alcoolul într-un bețiv, să i se stoarcă în gură balegă*¹⁴ *de cal. Mustul din balega de cal stinge focul ce iese din gură* – 186/2) sau epilepsia, tratament care este descris amănunțit, oferindu-se o alternativă a materialului de uz (lumânarea de la cununie sau sângele de menstră):

Despre coaiete (testiculele) luate (castrate) de la armăsarul limpede negru, uscate și măcinate și mestecate cu vinars, româncele cred că au putere de a vin-deca epilepsia (strocșala¹⁵, fraș¹⁶, boală rea). În comuna Runc se citează cazul concret al copilei Sava Năstuța (Turda), de 11 ani. Alții spun că această boală să vindecă dacă te afumă cu o bucată de lumină¹⁷ de la miretei¹⁸ (sponși¹⁹), folosită la cununie și cu o răză²⁰ (rântie²¹, cotârză²²), ce provine din o cămeșă cu flori²³ (menstruație lunară la femei) (218).

¹³ (Livr.) Boală' (DLR, s.v.).

¹⁴ Pentru detalii despre consumul de fecale, testicule sau fălci de cal în scop curativ, vezi lucrările lui A. Gorovei (1915, p. 41; 125), T. Pamfile (1999, p. 29; 31; 45) sau Ș. Cristescu (2003, p. 169).

¹⁵ Variantă a lui *stropșeală* (Înv. și pop.) Nebunie; s p e c . epilepsie' (DLR, s.v.).

¹⁶ 'Răul-copiilor': DA, s.v. *fras*, definit drept 'epilepsie' în DLR, s.v. *rău*.

¹⁷ (Pop.) Lumânare' (DLR, s.v.).

¹⁸ S.m. pl. (Maram. și nordul Transilv.) Miri, însurăței' (DLR, s.v.).

¹⁹ *Spons* 'Logodnic' (DLR, s.v.).

²⁰ (Reg.) Bucată ruptă dintr-o țesătură sau dintr-un obiect de îmbrăcăminte vechi, cârpă, zdreanță' (DLR, s.v.).

²¹ (Înv. și reg.) Cârpă, zdreanță' (DLR, s.v. *rantie*).

²² (Năsăud) Răză, haine sfărtecate, rupte' (DA, s.v.).

Alteori calul este cel care generează anumite afecțiuni, precum bătăturile (*Dacă a căpătat cineva bătăături la tălpi, cu punoi²⁴ sub piele (așa-numita „trântitură”)*), crede că a călcat unde s-a trântit sau cociolit un cal. Băiații cari aleargă mult pe toloci²⁵ și drumuri capătă trântitură la picior – 186/2) – credință despre care amintește și Pamfile (1999, p. 97) –, sau cel care stă la baza imposibilității de a trata o anumită boală: *Când cineva suferă de reumă²⁶ (boală „dintru-ele”) și se curează²⁷ prin descântece, nu e bine să se apropie și să vină în atingere cu cai, nici să sară colb de pe cai pe bolnavul respectiv, că atunci descântecul nu-i e de leac și nu-i folosește* (194);

2. de purificare a casei (*capul de cal mort se pune în gard să fugă pagubele de la casă* – 129);

3. de purificare a animalelor, printr-o gândire de tip analogic, în care partea înlocuiește întregul: *Cu păr din coada și coama calului se leagă ariceii²⁸ ce se fac la cai și la vite* (520). Animalele se pot vindeca și de paraziți, întreg procedeu fiind descris în detaliu: *Se ia apă de duminică și se toarnă luni dimineața la viermii vitelor și-i leagă cu păr din coadă, descântându-se. Leagă bojii și zice: „Nu leg ăz boz, și leg viermii de la cal, să nu-l mai mănânce, să cadă să moară”. Se zice de 9 ori. Apa să toarnă așa ca cel ce descântă să fie nespălat și cad și nu mai face viermi, cât o fi* (27). Tot referitor la terapia veterinară, s-a consemnat: *Răzeșul, când vede dimineața urdori la ochii calului, zice că calul are o scârbă: „Îl doare inima”* (109);

4. de împlinire a dragostei (523): *În vrăji, calul poate să aducă pe un tânăr îndrăgostit și vrăjit („cărui a s-a făcut de dragoste”) pentru o fată. Acel tânăr poate veni ori de unde ar fi* (126);

5. de atragere a bogăției printr-o „cerere/poruncă ghidată” (Golopenția 2007, p. 190): *să le umble câștigul cum umblă calul* (529);

6. de ferire de acțiunea strigoilor (503, 504): *Când se face vreun om moroi sau strigoi, de moare lumea și cică le mănâncă inima, se ia un armăsar negru și se duc cu el noaptea în grobiște²⁹ (cimitir), să saie cu el peste morminte și în mormântul peste cariul nu vrea să saie armăsarul, e strigoiul. Se dezgroapă mortul ce să găsește cu sânge la gură, i se bagă un fier roșu în inimă și să arde* (27). Calul nu are, prin urmare, doar rol de instrument, ci și de factor adjuvant și detector al spiritelor rele.

Gesturile rituale pot presupune:

²³ S.f. pl. 'Menstruație' (DA, s.v.).

²⁴ Variantă a lui *puroi*.

²⁵ *Tolocă* '(Regional) Teren liber, neîngrădit, între case sau la marginea unei localități, unde pasc vitele, unde se joacă copiii' (DLR, s.v.).

²⁶ '(Prin Transilv.) Reumatism' (DLR, s.v.).

²⁷ '(Transilv.) A se îngriji, a se căuta, a se supune unui tratament, unei cure' (DA, s.v. *cura*).

²⁸ Numele unei boli la cai și vite care afectează picioarele acestora (cf. DA, s.v. *arici*).

²⁹ '(Reg.) Cimitir' (MDA, s.v.).

1. plasarea obiectului magic în anumite locuri calificate – în gard, pe prag, locuri ale trecerii –, sau în interiorul unor anexe ale casei țărănești: *capul de cal mort se pune în gard, ca să fugă pagubele de la casă* (129); *Sunt țărani, îndeosebi mai bătrâni, cari țin undeva în pod, în șopru, în șură sau grajd, un picior de cal cu credința că atunci nu se apropie dracul de casa lor. Zic că dracul vede piciorul, crede că e al lui și nu face în casa respectivă niciun rău* (232/3); *potcoava [...] o fixează pe pragul ușii – pe la cârciumi, prăvălii etc. [...]. Trebuie pusă însă „pe intrate”, adecă cum intră calul în grajd, altfel aduce pagubă, nu câștig* (529). Calul în sine poate deveni un vehicul purtător de semnificație, prin îndeplinirea rolului de recipient sau amuletă: *vrăjitoarele, prin craniul calului, strecoară buruianele trebuincioase pentru vaciuri. Iar copitele sunt așezate sub scaunul vrăjitoarei, ca să aibă mai mare putere fermecătoare* (503); [...] *strigoii se pot face cai, și așa pot să cutreiere hotarele și locurile pustii. Iar vrăjitoarele, prin craniul calului, strecură sucurile trebuincioase pentru vaciuri – și pentru a putea pe oarecine a-l strica. Iar copitele calului sunt așezate sub scaunul și masa vrăjitoarei, ca să poată avea mai mare putere asupra strigoilor și a spiritelor necurate* (504);

2. atingerea directă a persoanei descântate de către descântător (*omul care știe descânta ia un frâu cu căpățână cu tot și, descântând, tot îl atinge pe cel bolnav de trei ori în trei marțe* – 197/1) sau indirectă (*se aruncă pravul de pe cal pe cel mânios* – 279); acțiunea magică trebuie săvârșită într-un timp anume, fiind repetată de mai multe ori pentru a fi eficace, căci există „timpuri rele și timpuri bune, faste sau nefaste, a căror înșirare cronologică formează calendarul magic” (Pavelescu 1998, p. 33);

3. îngurgitarea: *Balegă proaspătă de cal se strânge în mână și se toarnă (bagă) în gura bețivului în carele s-au aprins (arde cu flacără verde, vineție) alcoolul (rachiul, vinarsul)* (542);

4. realizarea unei acțiuni simbolice: *la vrăji iei șaua și i se văd mațele, deschizând loc* (494);

5. parcurgerea unui drum, însoțită de anumite gesturi rituale, care presupun dibăcia agentului privind deplasarea, dar și identificarea și combaterea unui pericol pentru comunitatea tradițională: *se ia un armăsar negru și se duc cu el noaptea în grobiște (cimitir) să sară peste morminte și în mormântul peste care nu vrea să sară armăsarul e strigoii. Se dezgroapă mortul ce să găsește cu sânge la gură, i se bagă un fier roșu în inimă și să arde* (27). În acest „fragment de gândire magică” (Pavelescu 1998, p. 19) apare din nou ideea de timp ca „realitate discontinuă”, întrucât, în timpul nopții, „lumea e oarecum părăsită de geniile bune și lăsată pradă puterilor demonice” (Pavelescu 1998, p. 32–34).

În ceea ce privește prezența calului în vis, acesta dobândește semnificații diverse. Astfel, este simbol al prezenței pețitorilor în casa unei fete de măritat (155/1, 188, 198, 402), iar în cazul unui tânăr, poate fi un semn al însurătorii (231/1), dar și al schimbării vremii (155/1, 188, 198; *când omul visează cai mulți zice că are să se pornească vânt mare* – 240) sau al gloriei (*a merge călare (în vis) = a ajunge la o mărire neașteptată* – 155/1). Caii mai sunt identificați cu îngerii (74), cu strigoii

(strigoii iau forma calului – 198; strigoii se pot preface caii, și așa pot să cutreiere hotarele în mari depărtări și codri pustii – 503) sau cu diavolii (Poporul, când visează cai, spune că s-a apropiat dracul de dânsul – 216). Alteori sunt puși în legătură cu farmecele (Visurile în cari apare calul țaranii le tâlmăcesc ca fiind amenințați de farmece – 200), cu moartea, simbolistica acestui animal fiind umplută de negativitate absolută (când calul visat e sur însemnează moarte – 200; Calul în vis îl explică în popor ca însemnând foc și moarte de oameni. De aceea orice ar vrea să viseze numai cai să nu viseze niciodată – 231), cu gândurile apăsătoare (Cine se visează cu cai îi vin gânduri – 329) sau cu norocul (I/caiet fără număr).

Calul mai este asociat cu o serie de superstiții și semne din „fondul inepuizabil de magie difuză” (Cristescu 2003, p. 36), care îi ghidează țaranului viața la nivel practic, „strâns legată cu viziunea magică” (Pavelescu 1998, p. 9). Potrivit acestor precauții și indicații de care țaranul trebuie să țină seama, calul:

- este aducător de bogății: *Cine are un cal e tot cu banu în mână* (361);
- atrage pagubele: *Când te spurcă mânzul, adică atunci când îl vezi pentru prima oară într-un an un mânz de curând fâtat, fără a fi luat ceva în gură, zice că e păgubos* (59). Starea de păgubire este consemnată și de către A. Gorovei (1915, p. 42): „De-i vedea mânz înainte de să fi văzut miel ori pui, ai să fii gol tot anul”; „Când cineva vede un mânz întâiu pe nemâncate, ca să nu fie spurcat de mânz, își lasă betele ori brâul să atârne, ca să mănânce lupii pe acel mânz, astfel ca paguba să nu fie pentru cel spurcat”;
- își ferește stăpânul de primejdii: *Poporul crede despre cai că cu caii nu te cuprinde niceun lucru rău, fiind blagosloviți de Ilie* (291);
- este valoros/lipsit de valoare: *Că este ca și omul, ori omori un cap de om, ori un cal, totuna este* (28); *Calul și femeia nu crede, bate și mână* (143);
- atrage pețitori: *fac fetele [...] să pun colace pe-o corciovă³⁰ și descântă ca să vină feciori la fete* (215). Alți folcloriști (Gorovei 1915, p. 240) înregistrează prevestirea nunții: „când are să fie o nuntă, caii plâng cu trei zile înainte”;
- nu trebuie cruțat în activitățile sale: *Crede că calul nu e păcat a-l prinde la ham în sărbători* (228/1);
- are un potențial de agresivitate: *Calul, când ciulește din urechi, atunci totdeauna voiește să muște* (509/1);
- prevestește timpul: *Calul e și călindarul păcurarului (ciobanului). Caii prevestesc timpul. În timp frumos, de secetă, caii sunt totdeauna la vârful muntelui, în caz de schimbare a vremii, cu o zi mai-nainte coboară la zănoagă (poala muntelui)* (21). Despre relaționarea comportamentului cabalinelor cu starea vremii s-a mai afirmat: „Când caii trag aer pe nări (când sforăiesc), e semn de ploaie, [...] când caii vor sta cu dosul spre gard, tăcuți și gânditori, e semn că vremea are să se strice” (Gorovei 1915, p. 41).

³⁰ Varianta a lui *cociorvă* ‘Instrument constând dintr-o coadă lungă în capătul căreia e înfiptă o scândurică cu care se scoate jarul sau cenușa din cuptor’ (MDA, s.v.).

• generează trezvia: *Dacă bei apă de unde beau caii ești mai treaz. Adică nu este omul așa somnoros* (170);

• sugerează reușita: *Când pleci cu calul la drum și strănută și dă din picior, să știi că izbândești în afacerea pentru care pleci* (69). Despre momentul plecării în călătorie amintește și A. Gorovei (1915, p. 43; 130; 200), atrăgând atenția că refuzul calului de a se urni din loc reprezintă un „semn rău și respectivul va muri curând”, iar nechezatul în contextul unui furt are valențe de avertizare: „Mai bine să nu furi, că te prinde ca din oală”;

• își ajută stăpânul în chestiunile amoroase: *marți seara la 12 oare, dacă mergi la crucile drumului, iese dracul în formă de cal și te duce călare la ibovnică* (506). Dincolo de înfățișarea malefică a animalului și de realizarea unei acțiuni într-un timp foarte bine determinat, este de remarcat din afirmația de mai sus „credința că persoanele sau animalele întâlnite în drum sau la plecare într-o călătorie [...] au o semnificație importantă pentru rezultatul [...] la care vei ajunge la sfârșitul aceluia drum sau acțiuni întreprinse” (Pavelescu 1998, p. 21);

• este instrument al diavolului, transportator al vrăjitoarei, „un om lepădat de lege și închinat diavolului” (Pamfile 1999, p. 16): *Vrăjitoarele sunt purtate noaptea pe cai mari prin locuri pustii până la cântatul cocoșilor, când se întorc acasă, zac mai multe zile bolnave, fiind chinuite de alergatul cu caii satanei pe locuri neumblate* (12); *măiestre³¹ îi împletesc coama* (54/1, 54/2);

• este perceptibil la lumea de dincolo: *ei văd și simt duhurile necurate* (61), căci „simte intruziunea puterilor răului și poate indica locul unde se ascunde strigoii” (Coman 1986, p. 39). A. Gorovei (1915, p. 41) descrie mai amănunțit această credință: „Când calul trage într-un loc unde începe să bată cu copita, să știi că dedesubt nu-i curat”;

• are darul vorbirii: *Se vorbește că animalele în seara (noaptea) sfântului Vasile țin sfat (vorbesc)* (138);

• se transformă în spirite necurate: [...] *de la Crăciun până la Botezul D[omnu]lui, calul se poate face tricolici³², care în acel interval fuge după oamenii care umblă noaptea pe drumuri – dar nu toți caii se pot face tricolici (un feliu de spirit necurat), numai cei ce le mor mamele când sunt mici și se lăptează³³ la alte iepe* (205).

Poporul are credința aceea că spiritele necurate se înfățișează în chip de cal (402).

Deacă noaptea fuge un cal, se zice că în acela sunt strigoi, sau, când moare cineva și calul fuge, se zice că sufletul mortului s-a băgat în cal, pentru aceea fuge (488/1).

E credința că, în noaptea spre Anul Nou, oamenii-strigoi, cei cari au coadă în capătul spinării, se fac porci, cai sau alt fel de animale și cutreieră satul (200).

³¹ ‘În basme și în superstiții, despre ființe înzestrate cu puteri magice) care demonstrează putere magică’ (DLR, s.v. *măiestru*).

³² Variantă a lui *pricolici* (DLR, s.v.).

³³ ‘A da lapte să sugă unui copil’ (DA, s.v. *lăpta*).

Când eu eram de vreo 12 [ani], țin minte povestea unui bătrân care a murit în timpul războiului. El îmi povestea următoarea credință, care însă nu-și mai găsește versificare la niciun țăran din câți au fost întrebați de mine. „Strigoii”, îmi spunea el, „este mortul care n-a fost păzit cumsecade și au putut trece șoareci sau pisica peste el. Acesta, odată înmormântat, înviază, se întoarce în mormânt cu fața în jos și roade inimile celor vii din familia sa, ca să se răzbune. Dar el iese și din mormânt noapte[a] pe după miezul nopții în forma unui cal alb. Se învârtește prin cimitirul bisericii și umblă și prin sat. El n-are voie de la D[umne]zeu să stea afară până la ziuă și, pentru aceasta, când se apropie ziuă, el intră în mormânt”. A daug că moșneagul nu era nici un fantezist, nici un flecar și că eu o raportez perfect de bine, fiindcă se leagă de un ce care nu mă va lăsa s-o uit niciodată (71).

Omul mort ajuns strigoi, după credința poporului, se află așa, că se duce un armăsar la mormântul presupusului strigoi și dacă armăsarul trece mormântul, e semn că cel mort nu e strigoi, în cazul contrar, e strigoi și prin împungerea inimei la mijlocul nopții îl trec din lumea duhurilor necurate (21).

Fiind vorba de cal în legătură cu strigoii, să vă comunic și un obicei și o credință din comuna Scăiești, jud[eu]l Dolj. Acolo, ca să constate în care mormânt este strigoii, se trebuie să se ia un armăsar negru, să meargă cu el în cimitir, să-l pună să sară pe morminte și mormântul pe care armăsarul va refuza să-l sară cuprinde strigoii (71).

Din exemplele de mai sus, istorisiri petrecute dincolo de faptele obiective, se poate vedea, din nou, că acțiunea magică se desfășoară într-un „timp neomogen” (noaptea), în „fragmente de spațiu [...] încărcate de accente magice”, că aceasta se află în strânsă legătură cu ființe mitologice „care duc mai mult o viață omenească și numai temporar părăsesc individualitatea umană, primind puteri sau forme supra-naturale” (Pavelescu 1998, p. 23–38).

CONCLUZII

În ciuda numărului redus de formule ceremoniale, a caracterului fragmentar al materialului magic și a indicațiilor telegrafice identificate în caietele de anchetă ale *Chestionarului I* al Muzeului Limbii Române, considerăm că repertoriul de informații extras reprezintă un tezaur al spiritualității satului românesc. Acestea sunt complementare cu fenomenele și practicile magice redată în alte culegeri sau studii de folclor. În funcție de natura lor, formulele identificate indică fie tehnici sau proceduri cunoscute doar de anumiți membri ai grupului social, fie practici și credințe cunoscute de întreaga comunitate sătească, iar gândirea magică se materializează prin imitare sau analogie și arareori prin contagiune.

În general, textele ceremoniale cuprinse în răspunsurile la *Chestionarul I* sunt subscrise terapeuticii, fiind întrebuințate în cadrul medicinei populare; există anumite „puncte de contact între magie/etnoiatricie și psihiatrie, respectiv analogii între tehnici de lucru ale vrăjitorului/descântătorului și ale medicului terapeut”

(Lazăr 2009, p. 103), magia utilizată fiind una benignă, poate și ca urmare a reticenței informatorilor de a reda practicile magice cunoscute de ei. Descântecelor par a fi, așadar, valorizate pozitiv și au în spate emoții omenești delicate, manifestate în diverse momente ale vieții. Mai mult, ele apar în calitatea lor de „enclavă arhaică a utilizării limbii române, în care se conservă miraculos forme gramaticale, cuvinte și sensuri care au dispărut de mult din uzajul obișnuit” și ca „spațiu de manifestare neîngrădită a inventivității lingvistice” (Golopenția 2007, p. 7).

În cadrul simbolisticii populare, calul dobândește valențe distincte: el este „eroic și viril”, cunoaște o „dimensiunea sacralizatoare [...] în sensul purității magice și ceremoniale”, căci simte „intruziunea demonilor”, dar, în același timp, „poate fi malefic, prefăcându-se în diavol” (Coman 1986, p. 39). Astfel, în calitate de „semn mitologic”, calul are ca referent „constructe mentale, imagini culturale deja elaborate”, semnificația sa fiind dată de „jocul dialectic” al „codurilor majore ale culturii” (Coman 1986, p. IX).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

- Antonescu 2009/2016 = Romulus Antonescu, *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*, Iași, Tipo Moldova; ediție digitală 2016, www.cimec.ro
- Berindei 2018 = Cosmina-Maria Berindei, *Muzeul Limbii Române și anchetele lingvistice indirecte*, în Ofelia Ichim *et alii* (ed.), *Clasic și modern în cercetarea filologică românească actuală*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2018, p. 91–101.
- Berindei 2019 = Cosmina-Maria Berindei, *Primele demersuri ale Muzeului Limbii Române privind salvagardarea patrimoniului lingvistic românesc*, în Ofelia Ichim *et alii* (ed.), *1918–2018. Limba și cultura română – structuri fundamentale ale identității naționale: evaluări, perspective*, București, Editura Tracus Arte, 2019, p. 37–46.
- Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbii române, I. Calul*, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1922.
- Coman 1986 = Mihai Coman, *Mitologie populară românească*, vol. I, București, Editura Minerva, 1986.
- Cristescu 2003 = Ștefania Cristescu, *Descântatul în Cornova – Basarabia*, București, Editura Paideia, 2003.
- DA, DLR = *Dicționarul limbii române*. Ediție anastatică după *Dicționarul limbei române* (DA) și *Dicționarul limbii române* (DLR), vol. I–XIX, București, Editura Academiei Române, 2010.
- DR = „Dacoromania”, Cluj, I–XI, 1921–1948,
- Frazer 1980 = James George Frazer, *Creanga de aur*, vol. I. Traducere, prefață și tabel cronologic de Octavian Nistor. Note de Gabriela Duda, București, Editura Minerva, 1980.
- Golopenția 2007 = Sanda Golopenția, *Limba descântecelor românești*, București, Editura Academiei Române, 2007.
- Gorovei 1915 = Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, București, Librăriile SOCEC & Comp., 1915.
- Hodoș 1912 = Enea Hodoș, *Descânțete*, Sibiu, Editura Asociațiunii, 1912.
- Lazăr 2009 = Ioan St. Lazăr, *Recurența în procesul creației populare*, Lulu.com, 2009.
- MDA = *Micul dicționar academic*, vol. I–IV, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001–2003.
- Pamfile 1999 = Tudor Pamfile, *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări. După datinile și credințele poporului român*. Ediție de Petre Florea, București, Editura Saeculum I.O., 1999.
- Pavelescu 1998 = Gheorghe Pavelescu, *Magia la români. Studii și cercetări despre magie, descânțete și mană*. Ediția a III-a, București, Editura Minerva, 1998.
- Pop 1929 = Sever Pop, *Câteva capitole din terminologia calului*, în DR, V, 1929, p. 51–240.

*THE HORSE IN MAGICAL POETRY. FROM THE ANSWERS TO THE FIRST
SURVEY OF THE MUSEUM OF THE ROMANIAN LANGUAGE*

(Abstract)

The present study aims at identifying and interpreting the role that the horse plays in disenchantments and other magical formulas recited during spell casting. Furthermore, it points at the significance that this complex animal has in dreams or superstitions. More specifically, we extracted our corpus from the answers to question number 138 of the first survey issued by The Museum of the Romanian Language in 1922 (the first one in a collection of eight surveys): "What do people believe about the horse? What role does it play in carols, spells, and disenchantments?" The answers were provided by village intellectuals, mostly teachers and priests.

Cuvinte-cheie: *Muzeul Limbii Române, Chestionarul „Calul”, descântece, vrăji, vise, superstiții.*

Keywords: *The Museum of the Romanian Language, The Survey entitled 'The Horse', disenchantments, spells, dreams, superstitions.*

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu” al Academiei Române
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, nr. 21
andreeanorapucas@gmail.com*